

УДК: 352/354-1: 35.076:35.077

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-7\(49\)-397-411](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-7(49)-397-411)

Левкун Тетяна Василівна адвокат, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри права та публічного управління, ЗВО «Університет Короля Данила», вул. Є.Коновальця, 35, м.Івано-Франківськ, 76018, <https://orcid.org/0009-0000-0578-1051>

МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ ПРИ ВИРІШЕННІ ПИТАННЯ ПРО НАДАННЯ ВІДСТРОЧКИ ВІД ПРИЗОВУ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ ПІД ЧАС МОБІЛІЗАЦІЇ (В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТУРИ ІЗ ТЦК ТА СП)

Анотація. В статті розкрито окремі механізми запобігання корупційним проявам в процесі подання, розгляду заяви та прийнятті рішення ТЦК та СП про надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації. Зроблено короткий аналіз історії створення сучасних ТЦК та СП.

Розглянуто основні нормативно-правові акти, які регулюють питання отримання відстрочки від мобілізації.

Описано найбільш поширені корупційні ризики, що мають місце в сучасних умовах в роботі центрів комплектування як органів публічного управління.

Проаналізовано найбільш поширені зловживання працівників ТЦК та СП в плані надання відстрочки від мобілізації: безпідставна відмова від прийняття заяви про відстрочку без попереднього проходження особою ВЛК; відмова від реєстрації заяви про відстрочку за умови пред'явлення особою разом із пакетом інших документів електронного військово-облікового документу в роздрукованому вигляді; відмова у видачі довідки про відстрочку навіть за умови позитивного прийняття комісією рішення про відстрочку, без проходження ВЛК. Наведено актуальні приклади із судової та адвокатської практики.

Визначено роль та місце адвокатури в реалізації військовозобов'язаними права на відстрочку. Обґрунтовано доцільність подання адвокатського запиту, як письмового звернення адвоката до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, їх посадових та службових осіб, про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги військовозобов'язаному.

Ключові слова: відстрочки від призову на військову службу, мобілізація, корупційні ризики, територіальний центр комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП), адвокатський запит, адвокатура.

Levkun Tetiana Vasyliivna PhD in Public Administration, Associate Professor of the Department of Law and Public Administration, Higher Education Institution "King Danylo University", 35 E. Konovaltsia St., Ivano-Frankivsk, 76018, <https://orcid.org/0009-0000-0578-1051>

MECHANISMS FOR PREVENTING CORRUPTION IN THE DECISION TO GRANT A DEFERMENT FROM MILITARY SERVICE DURING MOBILISATION

(In the Context of Interaction of the Advocacy with the TCC and JV)

Abstract. The article reveals certain mechanisms for preventing corruption in the process of submission, consideration of an application and decision-making by the territorial recruitment and social support centers on granting a deferment from military service during mobilization. A brief analysis of the history of creation of modern **TR and SSC**.

The main legal acts regulating the issue of obtaining a deferment from mobilization are considered.

The author describes the most common corruption risks that occur in modern conditions in the work of recruitment centers as public administration bodies.

The author analyses the most common abuses by employees of recruitment centres in terms of granting deferment from mobilisation: unjustified refusal to accept an application for deferment without a person's prior passage of the military qualification commission; refusal to register an application for deferment if a person presents an electronic military registration document in printed form together with a package of other documents; refusal to issue a certificate of deferment even if the commission makes a positive decision on deferment, without passing the military qualification commission. The author provides relevant examples from judicial and advocacy practice.

The role and place of the Bar in the exercise of the right to deferment by persons liable for military service is determined. The author substantiates the expediency of submitting an attorney's request as a written appeal of an attorney to the territorial recruitment and social support centers, their officials and employees, to provide information and copies of documents required by an attorney for providing legal assistance to persons liable for military service.

Keywords: postponement of military service, mobilisation, corruption risks, territorial recruitment and social support centre (TR and SSC), attorney's request, the Bar.

Постановка проблеми. В сучасних умовах перебування України в режимі військового стану питання мобілізації та надання відстрочки від призову за мобілізацією набуває надзвичайної важливості та актуальності.

Безперечно, наша країна, як ніколи раніше, потребує поповнення лав ЗСУ, разом з тим, виникає безліч ситуацій, коли громадяни за наявності вагомих обставин потребують відстрочки від мобілізації. І якщо перелік підстав для надання відстрочки чітко визначений Законом України «Про мобілізацію та мобілізаційну підготовку», то найголовнішим завданням залишається вміння правильно скористатись цією можливістю та розуміння самого механізму запобігання корупційним проявам при взаємодії громадян із територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки (далі – ТЦК та СП), які є органами військового управління, що забезпечують виконання законодавства з питань військового обов'язку і військової служби, мобілізаційної підготовки та мобілізації.

Доцільно погодитись із думкою Кохан Г.В., що корупція є явищем, яке наявне в будь-якій країні світу, «вона є і в Україні, і де завгодно» [1].

Наявність корупційної складової в роботі окремих ТЦК та СП не є чимось новим. Пропри численні відгуки громадськості, публікації, відверті висловлювання в мережі Інтернет чи в ході професійної практики, можемо простежити часто зверхню позицію працівників ТЦК, частина з яких працюють в режимі залякування, породжують серед громадян невпевненість у власній правоті. Недосконалість законодавства, незнання правових норм, невміння військовозобов'язаними обґрунтувати власну правову позицію, зіслатись на підзаконні акти, які мало не щодня зазнають змін, – це ті додаткові чинники, які породжують корупційні ризики в мобілізаційному середовищі, що є серйозною проблемою сьогодення та послаблює нашу державу зсередини.

На жаль, корупція і надалі залишається слабкою стороною сучасного механізму публічного управління в Україні.

Одним із ключових чинників успішної протидії корупції є політична воля, наміри керівництва держави щодо попередження та викорінення корупції на всіх рівнях влади та в усіх її проявах. Так, 17 серпня 2023 року президент України затвердив рішення Ради національної безпеки та оборони України про звільнення всіх керівників обласних ТЦК у країні у зв'язку з корупційною складовою, що численно мала місце до того [2]. Звичайно, такі радикальні управлінські дії глави держави перервали, мабуть, не один корупційний ланцюг, однак суб'єктивний фактор – це лише один із численних факторів, що породжує явище корупції. Вагому роль відіграє саме механізм регулювання (в т.ч. законодавчої регламентації) корупційних ризиків.

Важливим заходом забезпечення подолання корупції в органах публічної влади є прозорість їх діяльності, а головне – повернення довіри населення до чиновників через зменшення бюрократизації, зменшення черг до кабінетів посадових осіб через впровадження електронних приймалень і обробки звернень громадян у швидші строки. Прихована небезпека цього явища полягає у тому, що корупція як суспільне явище викликає «звикання» до того, що вона існує у всіх сферах життя людини та стала «нормою життя» [3].

В контексті протидії корупції важливу роль відіграє адвокатура України, як недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту громадян, представництва та надання інших видів правничої допомоги на професійній основі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемні питання виникнення та подолання корупції, методів протидії цьому явищу, вплив корупції на економічну безпеку держави досліджували у свої наукових працях низка вчених, зокрема Бутенко В., Варналій З., Дубенко С., Каспрук В., Кохан Г., Прохоренко О., Серьогін С. та ін.

Серед аналітичних праць з вивчення питань корупційної діяльності та протидії хабарництву можна виділити публікації таких науковців як А.Я. Естрін, Ю.А. Комісарчук, В.В. Побережний, І.Ю. Тимофєєва, А.С. Політова, М.В. Фоміна, В.І. Франчук, Л.Г. Коваль, Н.В. Кузнєцова, В.О. Криволапчук, С.М. Клімова, В.В. Кузьменко та інші.

Основні наукові підходи тлумачення поняття корупція обґрунтовували Мельниченко В.І. та Деркаченко І.В. [4].

Недопрацьованими залишаються питання корупційних діянь в залежності від їх сфер їх розповсюдження, особливо в публічній сфері, пов'язаній з мобілізаційними правовідносинами.

Попри численні наукові публікації в контексті дослідження антикорупційної діяльності органів державної влади, недостатньо обґрунтованим залишається питання запобігання корупційним проявам в питаннях надання відстрочки від призову за мобілізацією, розуміння обсягу адвокатських повноважень, які реалізуються в інтересах громадянина (клієнта) та обсягу повноважень ТЦК та СП як органу публічного управління.

Метою статті є аналіз актуальних механізмів запобігання корупційним проявам в процесі подання, розгляду заяви та прийнятті рішення ТЦК та СП про надання відстрочки від призову за мобілізацією, визначення ролі та місця адвокатури в реалізації військовозобов'язаними права на відстрочку.

Виклад основного матеріалу.

Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки АРК, областей, м. Києва та Севастополя є юридичними особами публічного права. Районні територіальні центри комплектування та соціальної підтримки є відокремленими підрозділами відповідних ТЦК та СП.

Завдання та функції територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки визначені Положенням про територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 154 (далі – положення про ТЦК та СП). На ТЦК покладено завдання керувати військовим обов'язком та військовою службою громадян: займатися мобілізаційною підготовкою та мобілізацією; керувати військовим обліком призовників, військовозобов'язаних та резервістів на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, проведе-

ння відбору кандидатів для прийняття на військову службу за контрактом; участь у відборі громадян для проходження служби у військовому резерві; підготовка та проведення в особливий період мобілізації людських і транспортних ресурсів; забезпечення організації соціального і правового захисту призваних на збори до Збройних Сил; ветеранів війни та військової служби, пенсіонерів з-поміж військовослужбовців та членів їх сімей; участь у військово-патріотичному вихованні [5].

Територіальні центри комплектування як самостійні органи публічного управління існують не так давно. Коротка історія створення сучасних ТЦК та СП на основі офіційних даних [6] відображена тезисно в таблиці 1.

Фактично з 23 лютого 2022 року ТЦК таки повністю замінили собою колишню систему військових комісаріатів та відмовились від паперового обліку осіб на користь лише ведення електронного обліку на базі «єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів» вже на законодавчому рівні.

Таблиця 1.

Створення сучасних ТЦК та СП

19 липня 2017 року

- Кабінетом Міністрів України видано розпорядження щодо погодження з запропонованим Міністерством оборони України пілотним проектом щодо утворення ТЦК з 1 серпня по 31 грудня 2017 року на базі Чернігівського обласного військового комісаріату (нині — Чернігівський обласний ТЦК та СП)

2 серпня 2017 року

- пілотний проект було запроваджено також у в Козельці Чернігівської області — (нині — Друге відділення Чернігівського РТЦК та СП)

12 січня - 22 березня 2018 року

- було оприлюднено плани з розширення проекту (створення ТЦК) на Волинську, Чернігівську, Дніпропетровську, Одеську, Рівненську області.

25 квітня 2018 року

- створення на базі військових комісаріатів ТЦК без жодного територіального обмеження

Станом на 17 вересня 2018

- Міністерство оборони України реформує у ТЦК 111 військових комісаріатів

1 листопада 2020 року

- Міністерство оборони України в односторонньому порядку перейменувала усі військкомати України у територіальні центри,

23 лютого 2022 року

- Постановою Кабінету Міністрів України затверджено положення про ТЦК та СП.

2024 рік

- За даними Міністерства оборони, в Україні нині працює 178 ТЦК

Стрімкий розвиток мережі ТЦК та СП та недосконалість чинного мобілізаційного законодавства, наявність правових колізій створили свого роду передумови для корупційних ризиків.

Національне агентство з питань запобігання корупції (далі - НАЗК) систематично оцінює роботу ТЦК та СП, як органів публічного управління. У грудні 2023 року НАЗК збило і систематизувало інформацію щодо організації діяльності військово-лікарських комісій (ВЛК) для проведення комплексного дослідження корупційних ризиків та опублікувало дослідження. Під час підготовки до дослідження було зібрано великий масив унікальних даних, які можуть бути корисними для робочих груп, створених Міністерством оборони України для перевірки прийнятих ВЛК постанов, надання відстрочок, а також для правоохоронних органів та суспільства в цілому. Так, НАЗК провело стратегічний аналіз корупційних ризиків у діяльності військово-лікарських комісій (ВЛК) Збройних Сил України (ЗСУ) на виконання п. 5 рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30.08.2023 «Про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України», введеного в дію Указом Президента України від 12.09.2023 № 576/2023 [7].

Фахівцями НАЗК виокремлено джерела та ідентифіковано найпоширеніші корупційні ризиків у діяльності ВЛК ЗСУ, серед яких: недосконалість правового регулювання; вимагання неправомірної вигоди за врахування усіх наявних хвороб та станів під час медичних оглядів; корупційна домовленість під час прийняття рішення про надання особі відстрочки від призову за станом здоров'я; використання паперового документообігу для корупційних зловживань тощо [7].

Сучасний підхід до тлумачення корупції ґрунтується на використанні 2- напрямків. Перший термін формується у сенсі синоніму, розкриваючи подібні злочини продажністю службових діянь. Список посадових злочинних правопорушень постійно розширюється, додаючи до класичного простого роз'яснення корупції (хабарництво та підкуп) такі дії, як розтрата коштів, вимагання, протекціонізм та багато іншого. Другий напрямок розглядає корупцію, як специфічність поведінки посадової особи, яка насамперед пов'язана зі зловживанням влади та службовим становищем в особистих цілях [4].

Безперечно технології електронного врядування не тільки дозволяють мінімізувати корупційні ризики, але й виключають можливості для протиправних зловживань як зі сторони суб'єктів звернення, так і посадових осіб ТЦК та СП.

У травні-червні 2024 року урядом зроблено посилені кроки в цьому напрямі шляхом внесення змін до «Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період», затвердженого Постановою КМУ № 560 від 16 травня 2024 р. (з останніми змінами та доповненнями від 10.07.2024 року) [8] та Постанови КМУ від 16 травня 2024 р. № 559 «Про затвердження Порядку оформлення (створення) та видачі військово-облікового документа для призовників, військовозобов'язаних та резервістів і форми такого документа» (з останніми змінами та доповненнями згідно з Постановою КМ № 721 від 18.06.2024 - застосовується з 18 червня 2024 року)[9].

Прийняття зазначених нормативних документів юридично змінило механізм вирішення питання надання відстрочок військовозобов'язаним, однак їх практична реалізація залишається не достатньо ефективною.

Одним із поширених зловживань працівників ТЦК та СП в плані надання відстрочки від мобілізації є безпідставна відмова від прийняття заяви про відстрочку без попереднього проходження особою ВЛК; відмова від реєстрації заяви про відстрочку за умови пред'явлення особою разом із пакетом інших документів електронного військово-облікового документу в роздрукованому вигляді; відмова у видачі довідки про відстрочку навіть за умови позитивного прийняття комісією рішення про відстрочку, без проходження ВЛК, хоча такі вимоги є безпідставними, не передбачені (а в окремих випадках і заборонені) законодавством. Ці зловживання зі сторони посадових осіб ТЦК є масовими. В цьому контексті вже напрацьована відповідна судова практика. Зокрема Рішення в адміністративних справах Вінницького окружного адміністративного суду від 21 липня 2023 р (справа № 120/4459/23) [10], рішення Тернопільського окружного адміністративного суду у справі від 13 грудня 2023 року № 500/5545/23 [11].

Судом встановлено, що у спірних правовідносинах суб'єкт владних повноважень (ТЦК та СП) не має права утриматись від прийняття рішення, що входить до його виключної компетенції. Будь-які дії, пов'язані із уникненням від відповіді щодо результатів розгляду заяви військовозобов'язаного громадянина про надання відстрочки або вмотивованої відмови у її наданні, вважаються протиправною бездіяльністю посадової особи (керівника) ТЦК та СП. Такі висновки наведені в рішенні Хмельницького окружного адміністративного суду (2024) у справі № 560/4754/24 [12].

Наведемо приклад із практики (персональні дані замінено умовними літерами з підстав додержання адвокатської таємниці згідно ст.22 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [13]), таблиця 2.

Таблиця 2.

СИТУАЦІЯ: Громадянином «Н» 10 липня 2024 року Голові комісії одного із відділів РТЦК та СП була подана заява із додатками про надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, заява зареєстрована, проставлено штамп із зазначенням вхідного номеру.

- Громадянин «Н» є особою, яка на підставі п.5 ч.1 ст. 23 ЗУ «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» не підлягає призову на військову службу, оскільки виховує дитину з інвалідністю до 18 років.
- До заяви долучено усі необхідні документи, що підтверджують право на відстрочку, визначені додатком 5 до Порядку, затвердженого Постановою КМУ №560, а саме: копія паспорта та РНОКПП, для підтвердження родинних стосунків – нотаріально засвідчена копія свідоцтва про народження сина, індивідуальна програма реабілітації дитини з інвалідністю, видана лікарсько-консультативною комісією лікувально-профілактичного закладу (нотаріально засвідчена копія); копія паспорта матері дитини (дружини), а також військово-обліковий документ в електронній формі в роздрукованому вигляді від 09.07.2024 року з оновленими даними (з QR-кодом згідно Постанови КМ № 721 від 18.06.2024, яка застосовується з 18 червня 2024 року).
- При зверненні 17 липня 2024 року в усній формі до цього ж відділу РТЦК та СП стало відомо, що його заява дійсно була розглянута 12 липня 2024 року на черговому (щотижневому) засіданні комісії РТЦК та СП з питань відстрочок, та прийнято позитивне рішення про надання йому відстрочки. Однак, в усній формі було відмовлено у видачі «на руки» довідки про відстрочку, мотивуючи це тим, що громадянину «Н» спершу обов’язково треба пройти комісію ВЛК та додатково оформити ще один паперовий військово-обліковий документ у ТЦК та СП.
- Офіційна письмова відмова РТЦК та СП не надавалася.

Для того, щоб зрозуміти, чи є в подібній ситуації елементи зловживань посадовими особами ТЦК та СП своїми повноваженнями, що в свою чергу може проявлятися як корупційна складова в роботі посадових осіб, доцільно детальніше розглянути визначений законодавчо механізм надання відстрочки.

Порядок надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації та її оформлення регулюється «Порядком проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період», затвердженим Постановою № 560 від 16 травня 2024 р. (з останніми змінами та доповненнями від 10.07.2024 року) (далі-Постанова №560), п. 56-67 [8].

Згідно п.60 Порядку, затвердженого Постановою №560, комісія зобов’язана розглянути отримані на розгляд заяву та документи, що підтверджують право на відстрочку, протягом семи днів з дати надходження, але не пізніше ніж протягом наступного дня від дати отримання інформації на запити до органів державної влади.

На підставі розгляду отриманих документів комісія ухвалює рішення про надання або відмову у наданні відстрочки. Рішення комісії оформляється протоколом.

Про прийняте комісією рішення повідомляється засобами телефонного, електронного зв'язку або поштою заявнику не пізніше ніж на наступний день після ухвалення такого рішення.

У разі позитивного рішення військовозобов'язаному надається довідка із зазначенням строку відстрочки за формою, визначеною у додатку 6.

У разі відмови у наданні відстрочки військовозобов'язаному повідомляють письмово із зазначенням причин відмови за формою, визначеною у додатку 7. Таке рішення може бути оскаржене у судовому порядку.

До ухвалення комісією рішення військовозобов'язаний не підлягає призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період.

Згідно п.63 Порядку, затвердженого Постановою №560, військовозобов'язані, які звернулися до районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки з заявою про надання відстрочки, до прийняття рішення відповідною комісією не направляються для проходження медичного огляду для визначення придатності до військової служби.

Вагомими в умовах сьогодення є зміни, внесені Кабінетом Міністрів України до постанови №559 щодо форми військово-облікового документу, які слід застосовувати з 18 червня 2024 року.

Постановою КМУ від 16 травня 2024 р. № 559 «Про затвердження Порядку оформлення (створення) та видачі військово-облікового документа для призовників, військовозобов'язаних та резервістів і форми такого документа» визначено [9]:

✓ п.2. Військово-обліковий документ оформляється (створюється) та видається (замінюється):

в електронній формі - засобами електронного кабінету призовника, військовозобов'язаного, резервіста та/або Державного веб-порталу електронних публічних послуг у сфері національної безпеки і оборони та/або Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (далі - Портал Дія), зокрема з використанням мобільного додатка Порталу Дія (Дія) (у разі технічної реалізації); (Абзац другий пункту 2 в редакції Постанови КМ № 721 від 18.06.2024 - застосовується з 18 червня 2024 року) [9].

у паперовій формі - на бланку, форма якого затверджується постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 2024 р. № 559.

✓ п. 6. Військово-обліковий документ в електронній формі формується засобами: Електронного кабінету призовника, військовозобов'язаного, резервіста, зокрема з використанням його мобільного додатка; Державного веб-порталу електронних публічних послуг у сфері національної безпеки і оборони; Порталу Дія, зокрема з використанням мобільного додатка Порталу Дія (Дія) (у разі технічної реалізації).

✓ п.7. Військово-обліковий документ в електронній формі формується на безоплатній основі за бажанням особи після проходження нею електронної ідентифікації та автентифікації.

У військово-обліковому документі в електронній формі відображається унікальний електронний ідентифікатор у вигляді двовимірного штрихкоду (далі - QR-код військово-облікового документа) (Пункт 7 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 721 від 18.06.2024 - застосовується з 18 червня 2024 року) [9].

Строк дії військово-облікового документа в електронній формі становить не більше одного року з дати його формування та не може перевищувати строк дії відстрочки від направлення для проходження базової військової служби для призовників або відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації на особливий період (бронювання) для військовозобов'язаних та резервістів. [9].

✓ п.8⁻¹. Військово-обліковий документ в електронній формі є дійсним лише за наявності QR-коду та не може використовуватися без нього. (Порядок доповнено пунктом 8⁻¹ згідно з Постановою КМ № 721 від 18.06.2024 - застосовується з 18 червня 2024 року)

✓ п.8⁻². Військово-обліковий документ в електронній формі може бути роздрукований. У такому випадку він повинен містити QR-код військово-облікового документа, придатний для зчитування.

Формування військово-облікового документа в електронній формі для друку може здійснюватися особисто засобами електронного кабінету призовника, військовозобов'язаного, резервіста та/або адміністратором центру надання адміністративних послуг засобами Порталу Дія (у разі особистого звернення) за умови уточнення облікових даних [9].

✓ п.9. Військово-обліковий документ в електронній формі (у тому числі роздрукований) та військово-обліковий документ у паперовій формі мають однакову юридичну силу. {Пункт 9 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 721 від 18.06.2024 - застосовується з 18 червня 2024 року}

✓ п.10. Відомості про сформований військово-обліковий документ в електронній формі відображаються у Єдиному державному реєстрі призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

Як видно з аналізу законодавчих норм, процедура, визначена Кабінетом Міністрів України, на перший погляд є чіткою та прозорою. Проте відсутність позитивного чи негативного рішення ТЦК та СП у відповідь на заяву про відстрочку військовозобов'язаного, створює для такого громадянина ситуацію правової невизначеності, незахищеності, розгубленості та породжує недовіру не тільки до конкретних посадових осіб, а й до всієї системи управління.

У випадку повного ігнорування посадовими особами органу публічного управління подібних заяв, можливі два шляхи поведінки:

- Громадянина подати особисто заяву (скаргу) в порядку, визначеному Законом України «Про звернення громадян» із вимогою надання інформації про результати розгляду заяви про відстрочку (термін розгляду такого звернення – 30 днів), або

- Звернутися за правничою допомогою до адвоката та через подання адвокатського запиту, отримати відповідь у 5-денний термін

Безперечно, другий шлях є значно ефективніший, як в плані економії часу так і щодо обсягу документів, які мають бути надані адвокату. Відповідний адвокатський запит було подано і в вище описаній правовій ситуації [14]

Для забезпечення повного і всебічного розгляду справи, надання відповідної правової допомоги військовозобов'язаному, сприяння забезпеченню дотримання конституційного принципу непорушності прав, на підставі ст.ст. 20, 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012р. № 5076, адвокат може витребувати інформацію про результати розгляду заяви; витяг з протоколу засідання комісії РТЦК та СП із зазначенням відомостей щодо розгляду рішення про надання відстрочки; довідку про надання військовозобов'язаному відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації [13].

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб); збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою [13].

Відповідно до статті 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатський запит - письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту [13].

Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти

робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом.

Відповідно до п.1 ч.3. ст.10 Закону України «Про доступ до публічної інформації» розпорядники інформації, які володіють інформацією про особу, зобов'язані надавати її безперешкодно і безкоштовно на вимогу осіб, яких вона стосується, крім випадків, передбачених законом [15].

У разі якщо задоволення адвокатського запиту передбачає виготовлення копій документів обсягом більш як десять сторінок, адвокат зобов'язаний відшкодувати фактичні витрати на копіювання та друк. Розмір таких витрат не може перевищувати граничні норми витрат на копіювання та друк, встановлені Кабінетом Міністрів України відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Згідно ч.3 ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» Відмова в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом, крім випадків відмови в наданні інформації з обмеженим доступом [13].

Відповідно до статті 23 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» забороняються будь-які втручання і перешкоди здійсненню адвокатської діяльності, забороняється вимагати від адвоката, надання відомостей, що є адвокатською таємницею [13].

Стаття 60 Закону України «Про запобігання корупції» [16] визначає: особам, зазначеним у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, а також особам, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, забороняється:

- 1) відмовляти фізичним або юридичним особам в інформації, надання якої цим фізичним або юридичним особам передбачено законом;
- 2) надавати несвоєчасно, недостовірну чи не в повному обсязі інформацію, яка підлягає наданню відповідно до закону.

Вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги або порушення встановлених законом гарантій їх діяльності та професійної таємниці – передбачає відповідальність у відповідності до ст.397 Кримінального кодексу України.

Відповідно до ст.212-3 КУпАП неправомірною відмова в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не

відповідає дійсності, у відповідь на адвокатський запит - тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Уповноваженим ВРУ з прав людини надано роз'яснення щодо використання адвокатами адвокатського запиту під час здійснення професійної діяльності в особливий період: "В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Відповідно до Конституції України, законів України «Про правовий режим воєнного стану» та «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» жодних обмежень щодо отримання адвокатом інформації від державних органів та приватних організацій для надання клієнту правничої допомоги не встановлено.

При цьому законодавством України передбачено право адвоката вимагати надання фактично будь-якої інформації та документів, крім інформації (документів) з обмеженим доступом.

Висновки. Таким чином можна стверджувати, що конституційно-правовий статус адвокатури дозволяє їй активно забезпечувати права не тільки військовозобов'язаних, але ефективно реалізувати правозахисну функцію держави шляхом забезпечення належної взаємодії в діяльності органів державної влади та громадянського суспільства.

Запобігання корупційним проявам в процесі прийняття управлінських рішень при вирішенні питання про надання відстрочки військовозобов'язаному залишається одним із колізійних та спірних моментів у механізмі взаємодії громадян із ТЦ та СП. Це є вузькопрофільна проблематика, котра потребує законодавчого доопрацювання шляхів позасудового впливу на можливі зловживання посадових осіб органів ТЦК та СП, посилення мір відповідальності за вчинення протиправної бездіяльності посадовими особами ТЦК та СП.

Література:

1. Кохан Г. В. Явище політичної корупції: теоретико-методологічний аналіз: моногр. Київ: НІСД, 2013. 232 с.
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2023 року «Про результати перевірки територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки Збройних Сил України»: указ Президента України №491/2023. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4912023-47805>
3. Шевчук І.В. (2017) КОРУПЦІНА СКЛАДОВА ЯК ЧИННИК ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ ТА ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, № 12. Дніпровський державний аграрно-економічний університет. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1192>
4. Мельченко, В., Деркаченко, Ю. (2021). ОСНОВНІ НАУКОВІ ПІДХОДИ ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЯ. *Молодий вчений*, 3 (91), 290-295. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-3-91-61>

5. Про затвердження Положенням про територіальні центри комплектування та соціальної підтримки: постанова Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 154. Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/154-2022-%D0%BF#Text>

6. Територіальний центр комплектування та соціальної підтримки (2024). Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

7. Корупційні ризики у діяльності військово-лікарських комісій Збройних Сил України (2023). Стратегічний аналіз корупційних ризиків. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/pdfjs/?file=/wp-content/uploads/Pages/00/ab/00ab49586b83b3f980b2ddb8a609858e447f8df05abb002fb07c92eea27754a81696131.pdf>

8. Про затвердження Порядку проведення призову громадян на військовою службу під час мобілізації, на особливий період: Постанова Кабінету міністрів України № 560 від 16 травня 2024 р. (з останніми змінами та доповненнями від 10.07.2024 року) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2024-%D0%BF#Text>

9. Про затвердження Порядку оформлення (створення) та видачі військово-облікового документа для призовників, військовозобов'язаних та резервістів і форми такого документа: Постанова Кабінету міністрів України від 16 травня 2024 р. № 559 (з останніми змінами та доповненнями від 18.06.2024) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-2024-%D0%BF#Text>

10. Рішення Вінницького окружного адміністративного суду від 21 липня 2023 р. Справа № 120/4459/23. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/112373342>

11. Рішення Тернопільського окружного адміністративного суду від 13 грудня 2023. Справа № 500/5545/23. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/115625488/>

12. Рішення Хмельницького окружного адміністративного суду від 01.07.2024. Справа № 560/4754/24 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120092977>

13. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

14. Адвокатський запит. АБ «Адвокатське бюро Левкун Тетяни Василівни». Вих. №02-04/4 від 18.07.2024 року

15. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI.(зі змінами та доповненнями від 24.03.2022) Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата перегляду 15.07.2024)

16. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII . Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

References:

1. Kohan G. V. (2013) Yavishe politichnoyi korupciyi: teoretiko-metodologichnij analiz [The Phenomenon of Political Corruption: Theoretical and Methodological Analysis]: monogr. Kiyiv: NISD. 232 s.

2. Pro rishennya Radi nacionalnoyi bezpeki i oboroni Ukrayini vid 11 serpnya 2023 roku «Pro rezultati perevirki teritorialnih centriv komplektuvannya ta socialnoyi pidtrimki Zbrojnih Sil Ukrayini» (2023) [The Phenomenon of Political Corruption: Theoretical and Methodological Analysis]: ukaz Prezidenta Ukrayini №491. Oficijne internet-predstavnictvo Prezidenta Ukrayini. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4912023-47805>

3. Shevchuk I.V. (2017) KORUPCINA SKLADOVA YaK ChINNIK DESTABILIZACIYI TA ZAGROZA EKONOMICHNIJ BEZPECI UKRAYINI [Corruption as a Factor of Destabilisation and a Threat to the Economic Security of Ukraine]. Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvitok, № 12. Dniprovskij derzhavnij agrarno-economichnij universitet . URL:<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1192>

4. Melchenko, V., Derkachenko, Yu. (2021). OSNOVNI NAUKOVI PIDHODI TLUMACHENNYA PONYATTYA KORUPCIYA [The main scientific approaches to the interpretation of the concept of corruption]. *Molodij vchenij*, 3 (91), 290-295. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-3-91-61>

5. Pro zatverdzhennya Polozhennyam pro teritorialni centri komplektuvannya ta socialnoyi pidtrimki (2022) [On Approval of the Regulation on Territorial Recruitment and Social Support Centres:]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrayini № 154. Oficijnij vebportal parlamentu Ukrayini. Zakonodavstvo Ukrayini. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/154-2022-%D0%BF#Text>

6. Teritorialnij centr komplektuvannya ta socialnoyi pidtrimki (2024) [Territorial Centre for Recruitment and Social Support]. *Vikipediya*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

7. Korupcijni riziki u diyalnosti vijskovo-likarskih komisij Zbrojnih Sil Ukrayini (2023) [Corruption risks in the activities of military medical commissions of the Armed Forces of Ukraine]. Strategichnij analiz korupcijnih rizikov. Nacionalne agentstvo z pitan zapobigannya korupciyi - Agency for the Prevention of Corruption. URL: <https://nazk.gov.ua/pdfjs/?file=/wp-content/uploads/Pages/00/ab/00ab49586b83b3f980b2ddb8a609858e447f8df05abb002fb07c92ee a27754a81696131.pdf>

8. Pro zatverdzhennya Poryadku provedennya prizovu gromadyan na vijskovu sluzhbu pid chas mobilizaciyi, na osoblivij period (2024) [On Approval of the Procedure for Conscription of Citizens for Military Service during Mobilisation and for a Special Period]: Postanova Kabinetu ministriv Ukrayini № 560 . (z ostannimi zminami ta dopovnenniyami vid 10.07.2024 roku) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2024-%D0%BF#Text>

9. Pro zatverdzhennya Poryadku oformlennya (stvorennya) ta vidachi vijskovo-oblikovogo dokumenta dlya prizovnikov, vijskovo-zobov'yazanih ta rezervistiv i formi takogo dokumenta (2024) [On Approval of the Procedure for the Registration (Creation) and Issuance of a Military Registration Document for Conscripts, Persons Liable for Military Service and Reservists and the Form of Such a Document:]: Postanova Kabinetu ministriv Ukrayini № 559 (z ostannimi zminami ta dopovnenniyami vid 18.06.2024) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-2024-%D0%BF#Text>

10. Rishennya Vinnickogo okruzhnogo administrativnogo sudu (2023) [Decision of the Vinnytsia District Administrative Court] Sprava № 120/4459/23. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/112373342>

11. Rishennya Ternopilskogo okruzhnogo administrativnogo sudu (2023) [Decision of the Ternopil District Administrative Court]. Sprava № 500/5545/23. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/115625488/>

12. Rishennya Hmelnickogo okruzhnogo administrativnogo sudu (2024) [Decision of the Khmelnytskyi District Administrative Court]. Sprava № 560/4754/24 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120092977>

13. Pro advokaturu ta advokatsku diyalnist (2012) [On the Bar and Practice of Law]: zakon Ukrayini № 5076-VI . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

14. Advokatskij zapit (2024) [Lawyer's request]. AB «Advokatske byuro Levkun Tetyani Vasilivni» - Law Office of Levkun Tetiana Vasylivna №02-04/4 .

15. Pro dostup do publichnoyi informaciyi (2011) [On access to public information]: Zakon Ukrayini № 2939-VI (zi zminami ta dopovnenniyami vid 24.03.2022) Oficijnij vebportal parlamentu Ukrayini. Zakonodavstvo Ukrayini. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (data pereglyadu 15.07.2024)

16. Pro zapobigannya korupciyi (2014) [On Prevention of Corruption:]: Zakon Ukrayini № 1700-VII. Oficijnij vebportal parlamentu Ukrayini. Zakonodavstvo Ukrayini. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>